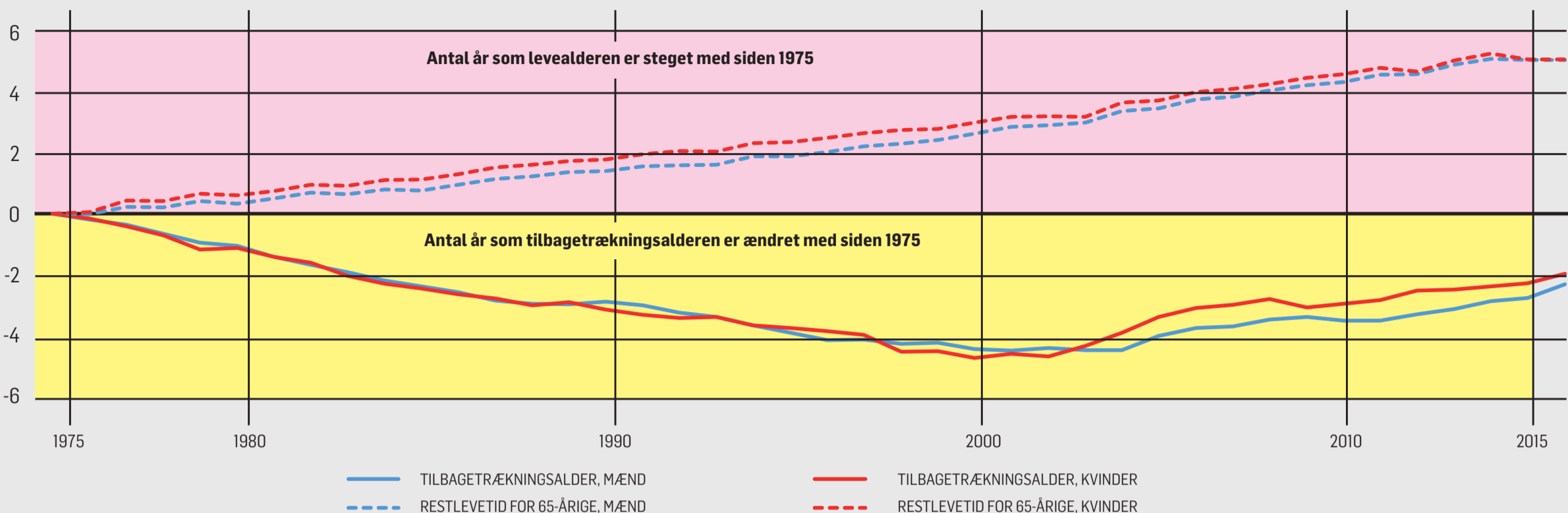

Ændring i tilbagetrækningsalder og restlevetid for 65-årige

Mens man i 1980-1990'erne så, at levetid og tilbagetrækningsalder bevægede sig i hver sin retning, har vi i OECD-landene siden årtusindskiftet set en mere parallel udvikling i restlevetiden og den effektive tilbagetrækningsalder for både mænd og kvinder

Kilde: OECD (Pensions at a Glance, 2017)

JBM

Pensionsalder. Nye tiltag skal finansieres

Hvis en ny regering vil ændre pensionsalderen, er den nødt til at tjene ind på gyngerne, hvad den mister på karrusellen.

ANALYSE

SVEND E. HOUGAARD JENSEN OG NIELS LYNGGÅRD HANSEN

Alle demografiske prognoser stiller en stigende levealder i udsigt. Dermed vokser presset på de offentlige finanser og arbejdsmarkedet. Hvis ikke pensionsalderen stiger i takt med levetiden, kan vi ikke undgå højere skatter eller mindre offentlig velfærd. Heldigvis har vi i Danmark taget hånd om den udfordring. Med velfærdsaftalen fra 2006 og tilbagetrækningsreformen fra 2011 er det besluttet, at folkepensionsalderen frem mod 2030 stiger til 68 år. Og går det efter planen, vil Folketinget næste år vedtage, at pensionsalderen skal være

69 år i 2035. Efterfølgende justeres pensionsalderen hvert femte år i takt med løftet i den forventede restlevetid for en 60-årig, højst et år ad gangen.

SAMMEN med arbejdsmarkedspensionerne, som har ført til en pensionsformue på mere end det dobbelte af landets bnp, det højeste i noget vestligt land, er velfærdsaftalen en kronjuvel i dansk økonomi. Ikke blot bidrager pensionssystemet afgørende til, at de offentlige finanser er holdbare på lang sigt.

Vi har også stort set undgået fattigdom blandt ældre, ligesom der er sikret en god pension til alle lag i samfundet – nu og i fremtiden.

Det er derfor ikke uden grund, at man i udlandet ser på det danske pensionsystem med misundelse.

IKKE ALT er dog fryd og gammen. For med udsigt til, at pensionsalderen kan tænkes at nå 70 år i 2040 og stige yderligere i de efterfølgende årtier, er der på tværs af et bredt politisk spektrum sat spørgsmålstegn ved, om danskerne nu også er i stand til og ønsker at arbejde så længe. Bekymringen har især været rettet mod risikoen for, at nogle grupper vil

Det er afgørende, at vi fastholder princippet fra velfærdsaftalen om, at når vi lever længere, skal vi også arbejde længere. Begynder det at vakle, vakler grundlaget for den økonomiske stabilitet og tryghed i Danmark

den årtusindskiftet har set en mere parallel udvikling i restlevetiden og den effektive tilbagetrækningsalder for både mænd og kvinder.

Vi ved strengt taget ikke, om den ud-

være for nedslidte til at blive på arbejdsmarkedet indtil pensionsalderen.

Her er det vigtigt at slå fast, at velfærdsaftalen bygger på en forudsætning om, at vi faktisk er i stand til at arbejde længere, når restlevetiden stiger.

Mens man i 1980'erne og 1990'erne så, at levetid og tilbagetrækningsalder bevægede sig i hver sin retning i OECD-landene, er den gode nyhed nu, at vi – som det fremgår af figuren – siden årtusindskiftet har set en mere parallel udvikling i restlevetiden og den effektive tilbagetrækningsalder for både mænd og kvinder.

Vi ved strengt taget ikke, om den ud-

vikling skyldes, at folk er blevet sundere, eller om det er resultatet af pensionsreformer, konjunktursvingninger m.v. Men det understreger, at når vi lever længere, er vi også i stand til at arbejde længere. Det er imidlertid en gennemsnitsbetragtning og dækker over forskelle på tværs af socioøkonomiske grupper. Det er velkendt, at personer med lange uddannelser i gennemsnit lever længere og er i stand til at blive længere på arbejdsmarkedet end f.eks. ufaglærte.

DEN NYLIGE aftale om seniorpension mellem regeringen, Dansk Folkeparti og Radikale Venstre adresserer problemet med nedslidning. Aftalen indebærer, at personer, der op til 6 år før pensionsalderen vurderes til at kunne bestride et job i mere end 15 timer om ugen, kan få adgang til tidligere tilbagetrækning for offentlige midler. Socialdemokratiets bud på den samme problemstilling er at indføre en egentlig differentieret pensionsalder, hvor nogle udsatte grupper får en ret til tidligere pension baseret på såkaldt objektive kriterier.

Det er to forskellige tilgange til spørgsmålet, men det er formentlig muligt at finde et kompromis. Uanset løsningen er

der tale om tiltag, som både skal finansieres, og som trækker i retning af at reducere det samlede arbejdsudbud og dermed beskæftigelsen.

Der er behov for et udredningsarbejde til at afdække virkningerne af sådanne ordninger. Det gælder både med hensyn til effekten på de offentlige finanser og beskæftigelsen. Alt andet lige vil den faktiske tilbagetrækningsalder falde, og dermed vil der ske en de facto-udhuling af velfærdsaftalens princip om, at stigende levealder går hånd i hånd med stigende pensionsalder.

DET ER DERFOR vigtigt at have en tostrengt strategi, hvis man med seniorpension eller på anden måde begynder at bløde op i forhold til tidligere pensionering. Pointen er, at for at fastholde velfærdsaftalen som bærende søjle i dansk økonomi, bør aftaler om tidligere tilbagetrækning samtidig se på, hvordan man kan motivere folk med arbejdsevnen i behold til at udskyde tidspunktet for tilbagetrækning. Altså: Man må tjene ind på gyngerne, hvad man har mistet på karrusellen.

Her er flere instrumenter at trække på. Det kunne ske gennem skattereglerne

eller ved at give bedre mulighed for at kombinere pensionsindkomst med arbejdsindkomst efter pensionstidspunktet. Det kalder på fleksible løsninger, hvor man tilskyndes til at blive på arbejdsmarkedet efter pensionsalderen. Det positive er, at vi allerede i dag kan se et betydeligt arbejdsudbud efter pensionsalderen, både i gruppen med længerevarende uddannelser og blandt faglærte og ufaglærte.

DET ER afgørende, at vi fastholder princippet fra velfærdsaftalen om, at når vi lever længere, skal vi også arbejde længere. Begynder det at vakle, vakler grundlaget for den økonomiske stabilitet og tryghed i Danmark. Den nuværende politiske debat viser, at man ikke kan tage opbakningen til velfærdsaftalen for givet. Der er plads til justeringer, men det centrale princip i aftalen skal fastholdes.

Svend E. Hougaard Jensen, ph.d., er professor i økonomi på CBS, medlem af Det Systemiske Risikoråd og formand for Bruegel Research Council, Bruxelles. Niels Lynggård Hansen, ph.d., er lektor i økonomi på CBS. Begge er de ledere af Pension Research Centre (PeRCent)

Kærlighed til bøgerne er det vigtigste

re, da L&R for eksempel lancerede den ene fremragende kvindelige forfatter efter den anden – Herdis Møllehave, Fay Weldon, Liv Ullman – på et tidspunkt, hvor ligestillingskampen i den grad havde brug for lydhørhed blandt forlagene, og ikke altid fandt den. De stærke kvindelige stemmer blev et vartegn for L&R. Og det skabte omtale.

Den bane, Otto og Gert havde udstukket, er med andre ord ikke forældet. Tværtimod: Det er en fremtidssikring. De viste lige præcis, hvad der var kernen i sundt forlæggeri. Så det er ikke bare pligtskyldig og nostalgisk respekt over for historien, når vi i dag forsøger at følge og leve op til den retning, de udstak.

Året var 1970, og det havde været Gyldendals bedste nogensinde. Otto havde netop fejret forlagets 200-års fødselsdag med pomp og pragt i Forum, da han lod bomben falde: Dansk forlagsverdens førstemand opsagde sin direktørstilling og startede forfra på egen hånd.

»Jeg kunne gå med god samvittighed«, fortalte Otto mig. »Året var det bedste nogensinde, og vi havde ansat kompetente mennesker på alle lederposter. Så jeg var tryk og glad.«

Otto havde udsat Gert til at være sin efterfølger. Gert var den eneste, der havde en generel indsigt, og Otto var overbevist om, at han ville blive en glimrende administrerende direktør.

MEN SÅDAN skulle det ikke gå. Efter to måneder stoppede også Gert på Gyldendal og kontaktede Otto. De pantsatte deres ejendomme og startede Lindhardt og Ringhof sammen med deres ægtefæller, Hanne Ringhof og Helga Lindhardt.

Da han blev præsenteret for 'American Psycho' sagde han, at han 'ikke ville være med til at udgive en bog, hvor rotter spiser ost af kvinders vaginaer'

Gyldendals redaktion samme år?

Der var mange spekulationer i branchen om, hvad det egentlig var, de to herrer vilde. Var de venstreorienterede udbrydere, der var kedde af det højloftede og forfinede Gyldendal? Eller tværtimod højreorienterede reaktionære, der var imod de forandringer, der skete i Gyldendals redaktion samme år?

Der var de finlitterære feinschmeckere eller lavkulturelle populister? Otto og Gert ville modbevise det alt sammen: Lindhardt og Ringhof blev stiftet, fordi grundlæggerne ville tilbage til bøgerne. »Ned i sagerne«, som Otto fremstillede det, »i stedet for at sidde og administrere.«

De ville skabe et 100 procent 'konfessionsløst' forlag. Et professionelt, merkantilt foretagende, der lavede gode bøger, som folk gad læse. Og det lykkedes! 'Nu går Gyldendals ex-direktør selv ned med skraldespanden!', lød overskriften i Aktuelt 8. juni 1971, med lige dele beundring og forbløffelse. Hans Henrik Schwab, der i en lang årrække var forlagschef på Lindhardt og Ringhof, mener, at Otto og Gert var drevet af en 'small is beautiful'-tanke, der var karakteristisk for de tidlige 1970'ere.

»Det er måske ikke tilfældigt, at 1971 og så er året, hvor Christiania bliver grundlagt – faktisk sker det kun tre dage efter,

at Lindhardt og Ringhof den 23. september udgiver deres første bog«, siger Hans Henrik.

Lindhardt og Ringhof var med på, eller var selv med til at skabe, de nye tendenser i tiden. Ikke mindst Otto havde en fantastisk sans for at opdage morgendagens stjerner. Leonard Cohens 'Yndlingslegen' udkom på forlaget i 1971, samme år som det blev stiftet, og i 1972 fulgte Gert og Otto op med Bob Dylans 'Tarantula' og 'John Lennon fortæller'.

Lars Ringhof mener, at Otto var 'parabolantennen' i forholdet Lindhardt og Ringhof. Han tog alle signaler ind. »Han havde det, han selv kaldte 'overfladisk kompetence'. Et blik på en side, et omslag, et billede, det var nok.«

GERT VAR Ottos modsætning: Han gravede i dybden, ned i kommaerne og det grafiske arbejde. Hvis Otto var forlagets parabolantenne, så var Gert dets 'kvalitetskontrol', siger Lars Ringhof. »Gert havde en klart defineret smag. Han vidste, hvad han kunne lide – og hvad han ikke kunne lide. Otto, derimod, havde ingen 'yndlingsforfattere'. Han 'trianglerede', som han sagde til mig: 'Når du hører om en bog første gang, så er det ligegyldigt, men når du begynder at høre om den anden eller tredje gang fra andre kilder, så stiger den på din indre hitliste'. Gerts interesse startede i højere grad med, at han f.eks. læste noget i avisen, som han blev fanget af, og så sagde: 'Det er godt, det må vi have!'«

Et sådant tilfælde opstod i 1974, hvor Gert havde læst nogle kronikker i Politiken af den unge teolog Johannes Møllehave. Gert skrev et brev til ham, hvor der

stod: »Vi har bemærket, at De bliver betegnet som forfatter, men så vidt vi kan se, har De aldrig udgivet en bog. Var det ikke på tide?«. Johannes' svar var – efter en del overtalelse fra Gert – manuskriptet til 'På myrens fodsti'.

Lindhardt og Ringhof gjorde meget ud af at gøre de udenlandske forfattere, der var tilknyttet forlaget, kendt i Danmark og introducere dem til ligesindede i det danske miljø. Som Otto sagde: »Vi er der for forfatterens skyld, og vi repræsenterer dem i alt, hvad vi gør. Vi er deres ansigt – over for boghandlerne og over for pressen. Og den loyalitet, vi har over for forfatterne, det er det, der skaber forlaget.«

Otto og Gert knyttede meget varme og personlige forbindelser til forfatterne. Hver gang man talte med Otto i årene efter, var det altid forfatterne, han huskede. Og forfatterne huskede også dem:

»At komme ind på Lindhardt og Ringhof var en fornøjelse«, fortalte Johannes Møllehave mig, da jeg skrev bogen. »Det var et helle. Man kunne have haft en trælsom arbejdsdag, med problemer, med hospitalsbesøg, med voldsomme ting, og så var det sådan en lise at komme derind, fordi de havde nogle gode medarbejdere, og man kunne mærke, at alle trivedes derinde. Det var mægtigt opladende.«

FORFATTERNE besøgte også ofte Otto og Gert privat, og særligt Møllehave var knap nok landet i lufthavnen med en ny bog, før han tog ud til Gert: »Så sad vi der, Gert og Hanne, og børnene Lars og Lise, og jeg læste op – på rim, ikke? Og de skreg af grin, vi havde det pragtfuldt. Det meste af det, jeg skrev, blev faktisk skrevet for at

blive læst højt. Der var en helt utrolig aura af ro, varme og kreativitet. Vi var meget afhængige af hinanden.«

Tit når Lars Ringhof var på vej hjem fra skole, kunne han se Otto og Gert komme ud af toget på Birkerød Station: De gik talende, uden at se til højre eller venstre. Og så nåede de hele vejen hjem til Otto, og så vendte de om, og så kom de hele vejen hjem til Gert, stadig talende.

Men selv om de næsten var symbiotiske forlængelser af hinanden, var de også meget forskellige: »Otto synes jo, at alle mennesker er interessante«, fortæller Lars Ringhof.

»Det gjorde Gert ikke. Da jeg startede, foreslog jeg, at vi skulle have 'American Psycho' i billigbogsudgave. Gert hadede alt, der gik ud på at skræmme folk. Han kunne heller ikke lide Stephen King og lignende forfattere. Da han blev præsenteret for 'American Psycho' sagde han, at han 'ikke ville være med til at udgive en bog, hvor rotter spiser ost af kvinders vaginaer'. Men så sagde Otto: 'Det er meget moderne for tiden', og så lavede vi bogen. Den blanding af, at forlaget måtte have en holdning, en moral og etik – og så Ottos 'det er meget moderne for tiden', tror jeg, var forlagets styrke.«

I 1992 stoppede Gert Ringhof på forlaget. Han var da fyldt 55 og døde ti år senere, 10. november 2002.

Poul Thomsen, som Gert havde fisket hjem til forlaget, tænker tilbage i en artikel fra Politiken 18. november 2002: »Det begyndte her i huset ved fjorden med forhandlinger om et bogmanuskript over kogte mågeæg og stegte abborfileter. Og det udviklede sig forbløffende hurtigt til et mageløst fint fællesskab, båret især af

humor og livsglæde. Med Gert kom munterheden for alvor ind i vores liv – hans uforglemmelige latter ekkoer endnu herinde og derude. Gert Ringhof var en forunderlig blanding af den glade fiskerdreng fra Viborg – og den kultiverede, vidende og skarpsynede forlægger fra første Gyldendal i Klareboderne, siden i Studiestræde sammen med Otto Lindhardt i det højt estimerede forlag, som stadig bærer deres navne. De flestgjeste øjeblikke i mit liv har jeg tilbragt sammen med Gert og hans kone Hanne. Sidst på Hjørto, hvor en deputation (der bor 13 mennesker på øen) var mødt frem på kajen, da den lille færge skulle bringe Gert tilbage til Svendborg – med et i hast fremstillet banner: 'Stay here – don't leave us'. Da broden en tåre frem i øjenkrogen hos Gert. Nu er det vores tur til at græde, for nu har han trods alle gode ord alligevel forladt os. Og var de sidste par år måske ikke de morsomste, så kan de umuligt fordunkle lyset, smilet og glæden, som han gav os. Vi smiler til ham gennem tårer!«

Forleden var det Otto, vi smilede til gennem tårer. Kirken var stuvede fuld, der var tårer og smil og latter. Præcis som Otto kunne lide det. Kirketjeneren ringede og fordoblede antallet af kuverter til gravøllet. Det eneste, der manglede, var Otto.

Og jeg sad tilbage på kirkebænken og tænkte, ja, hvad er det så egentlig, et forlag er bygget af? Og svaret er pludselig enkelt: Kærlighed.

Et forlag er bygget på kærlighed. Kærlighed til bøgerne og de mennesker, der skriver dem. Det er den enkleste og sværeste opskrift, og det er det eneste, der egentlig betyder noget.